

USPJEŠAN RESTAURATORSKO-KONZERVATORSKI ZAHVAT U KATEDRALI Sv. LOVRE

Drvene klupe iz Trogira starije su od Kolumba, a na njima se sjedi i danas

Trogirska katedrala, to čudo sklada i graditeljskog umijeća, nije samo Radovanov portal i nije samo zbog njega UNESCO uzeo Trogir pod svoje okrilje. Ima tu još puno toga. Na primjer, drvena sjedala što su već šest stoljeća dio interijera znamenite građevine. Višegodišnji radovi na njihovoj restauraciji i konzervaciji i restauraciji (uviijek se piše ovim redoslijedom) poslužit će nam kao povod za ovu priču.

DRAŽEN DUJLO
 JAKOV PRKIĆ/HANZA MEDIA

Dakle, godina je 1440. Srednji vijek već je dobro prezorio, a renesansa, čudesna i neponovljiva, rasplesala se po Starom kontinentu. Trogirske momke za svoje soldate i galiote već tri desetljeća novači Venecija – toliko je, naime, vremena prošlo otkako je, nakon poduzetog cjenkanja, Ladislav Napuljski 1409. Dalmaciju za 100 tisuća dukata prodao Mlečanima. Osmanska opasnost još se doima dalekom, iako će svega 23 godine kasnije Bosna, prvi put, šaptom pasti... Marko Marulić će se u susjedstvu roditi 10 godina kasnije, a još pola stoljeća će proći do čuvene plovidbe na kojoj je Kolumbo vitaminom C iz kiselog kupusa pobijedio skorbut, te, kako je, naivčina, mislio, pronašao zapadni put do Indije.

Gradnja katedrale sv. Lovre počela je više od dva stoljeća ranije (1213.), meštar Radovan isklesao je svoje remek-djelo, čija slika danas resi pučkoškolske udžbenike, dvjesto godina prije (1240.), a svi oni majstori, graditelji čija će imena u "Malom mistu" dotur Luidi prišapnuti Roku da bi on mogao održati prigodni govor, već su ostavili ili će ostaviti svoj trag.

Domaće je domaće

Povjesničari umjetnosti bilježit će stilska obilježja od romanike, preko gotike i renesanse, do završnog manirizma iz kasnijeg stoljeća, a te 1440. s dlijetima, rašpicama, pilama, blanjama, burgijama i brusevima u ruci majstor Ivan Budislavić vuče zadnje poteze svoga životnog djela – drvenih korskih sjedala u katedrali. Na koji je legla pitura, donji dio bijaše tamno-crven, gornji plav, a figurice starozavjetnih proroka, izrezbarene iznad svakog sjedala, bijahu zlatne.

Čelije klupa – ukupno ih je 15, osam desno, gledajući od ulaza prema oltaru, a sedam lijevo – bijahu namijenjene kanonicima onodobne Trogirske biskupije, osnovane u 10. stoljeću, te bulom pape Lava XII. ukinute 1828. godine. (Veći dio područja koje je pokrivala pripao je Splitskoj biskupiji, a manji Šibenskoj.) Nakon toga Sv. Lovre

postaje župna crkva, a danas na misnim slavljinama na njima najčešće sjede djeca. U donjem redu jednako je toliko običnih sjedaćih mjesta namijenjenih običnim svećenicima.

Osnovne konstrukcije klupa izvedene su od debelih greda i dasaka od drva ariša i smreke, drvorezbarski su iskičena reljefnim i prošupljenim elementima od drva oraha, aplikacijama od drva lipe, sve u biljnim i geometrijskim ukrasima, od kojih se motivi križolikog cvijeta, šiske, lišća, pupoljaka i grančica izmjenjuju s figuralnim motivima anđela, svetaca, starozavjetnih proroka koji su kasnijim rekonstrukcijama postali apostoli, postavljenih između ili na vrhu siljastih arkadica i udubljenih školjaka u ritmu boja koji se u istom akordu ponavlja još od predromaničkog erkvenog namještaja. A sve je na tim klupama, naspram prečesto i olako izricanom mišljenju da su umjetnine u ovom zakutku svijeta iz onog

Čelije klupa bijahu namijenjene kanonicima onodobne Trogirske biskupije, a danas na misnim slavljinama na njima najčešće sjede djeca

➔ Te 1440. s dlijetima, rašpicama, pilama, blanjama, burgijama i brusevima u ruci majstor Ivan Budislavić vuče zadnje poteze svoga životnog djela – drvenih korskih sjedala u katedrali, koja su upravo restaurirana



Dalmaciju za 100 tisuća dukata, a klupe za 540

Ugovor o narudžbi drvenih korskih sjedala, koji je bio datiran u 1440. godinu, nije sačuvan, a za njega znamo iz spisa biskupskog pohoda Didaka Manole iz 1756. godine. Ugovor je sklopio Petar Chiudi, skrbnik katedrale za biskupa Ivana Viteleschija, s trogirskim drvorezbarom Ivanom Budislavićem zadnjeg dana veljače 1440. godine. Ugovorna obveza je isplata 18 dukata za svako stražnje i prednje sjedalo. Osim sjedala za članove kaptola Trogirske biskupije, ispred njih su bile i sjedalice na kojima su liturgije pratili obični svećenici, a bilo bi zgodno ovu cijenu usporediti s onih 100 tisuća dukata, za koliko je prodana Dalmacija. Inače, ime majstora Ivana Budislavića spominje se od 1438. do 1472. u više izvora, a osim katedrale, njemu se pripisuje i izrada četiri strane korskih sjedala u katedrali sv. Dujue u Splitu.

SVE JE NA TIM klupama domaće: meštri, drvo, pigmenti boja...



Restauratorski radovi u trogirskoj katedrali sv. Lovre izvode se na drvenoj klupi Ivana Budislavića iz 1440. godine

vremena importnog podrijetla, domaće. Meštri, drvo, pigmenti boja... Nema putopisca koji je prošao Dalmacijom, sve do 18. stoljeća, a da je nije opisao kao šumovitu. I niz je pisanih izvora koji govore o bogatoj i živoj aktivnosti dalmatinskih rezbara koji drvenu gradu za svoj rad nabavljaju u neposrednoj blizini, gdje se bilježe visoka stabla hrasta, čempresa, bora...

Samo što drvo nije kamen, neotporo je na zub vremena, tako da se prva rekonstrukcija klupa iz katedrale događa već u 17. stoljeću, kad na njih liježe i, baroku tako draga, smeđa boja, a potom i u 19. stoljeću. Mijenjani su pojedini dijelovi klupa, no dosta toga izvornoga, iz 1440. godine, ostaje. Uostalom, u najdonjem, prvom od šest slojeva, sačuvano je više od 50 posto boje, a radiokarbonska analiza C14 pokazat će kojem vremenu koji komad drva pripada. U modernom dobu, sustavni konzervatorsko-restauratorski radovi unutar katedrale sv. Lovre traju od 1997. te su zavrjedi pohvale struke izvan granica naše zemlje, a sam posao na rekonstrukciji Budislavićevih klupa započeo je 2015. godine na inicijativu Zoraide Demori Staničić, voditeljice dalmatinskih odjela Hrvatskog restauratorskog zavoda. Posao je povjeren Žani Matulić Bilač, pedantnoj restauratorici i konzervatorici u spomenutom Zavodu, čija će nam istraživanja i kazivanja umnogome pomo-

Između gornjeg reda sjedala i donjeg nalaze se zračne komore, a iz njih je izvađeno dvije tone materijala nataloženog tijekom šest stoljeća. Bilo je tu drvene dugmadi, dijelova naočala, bakrenih novčića...



Donji dio bijaše tamnocrven, gornji plav, a figurice starozavjetnih proroka, izrezbarene iznad svakog sjedala, bijahu zlatne

ći pri slaganju ovog teksta. Povremeno su joj asistirali Boris Mihotović, Larisa Pervan Čizmić i Alen Škomrlj, te vanjski

suradnici Stjepko Krešić, Marin Marasović i Jelena Zagora. Dinamika posla utvrđena je dogovorom s Miroslavom Katićem, tadašnjim pročelnikom Konzervatorskog odjela u Trogiru, i župnikom don Vinkom Sanaderom, a radovi "in situ" izvode se gotovo pa diskretno, u zatišjima liturgijskih godina, izvan turističke sezone i mimo blagdana...

Lenta vremena

Prethodno je i cjelokupni drveni inventar očišćen od rođaka danas popularnog potkornjaka, u ovom slučaju radi se o kukcima latinskih naziva Hylotrupes bajulus – taj je veći, napada drvo pretvarajući ga u prah – te Anobium punctatum – on je manji, ostavlja ličinke koje buše rupice i prave tunele po drvu. Štetočine su eliminirane metodom sličnom kao kad molci uđu u pršut obješen u konobi: najprije se sve prekrije najlonom, oduzme im se kisik... Na koncu se sve raskuži nekom kemikaljom, u ovom slučaju to je bio fosforovodik. Taj posao obavila je jedna specijalizirana tvrtka.

Pojedini dijelovi bili su u lošem stanju, zamijenjena je kompletna podnica jer su kroz nju propadale noge, a grede, identične onim starim, pronađene su pri rekonstrukciji kuća u splitskom Varošu, te su nastavile ovdje trajati...

Naravno, bilo je i iznenađenja: između gornjeg reda sjedala, onog za kanonike, i donjeg, onoga za obične svećenike, nalaze se zračne komore, a iz njih je izvađeno dvije tone materijala nataloženog tijekom šest stoljeća. Njegovim prosijavanjem – Žana Matulić Bilač to naziva "lento vremena" – pojavljuju se drvena dugmadi s odjeće kanonika, dijelovi naočala s okvirima od kornjačevine, venedijanski bakreni novčići, fragmenti papira iz starih matičnih knjiga...

Drvene klupe spadaju u pokretnu baštinu, a Ministarstvo kulture je neusporedivo izdašniji prema nepokretnoj, što će reći da se čitav ovaj posao odvija uz skromna financijska sredstva. ●



Žana Bilač Matulić, pedantna restauratorica i konzervatorica Hrvatskog restauratorskog zavoda